

Punjab Board Class 10 Social Science Question Paper 2018 SET A

X

2038

06/A

ਸਲਾਨਾ ਪਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਤਾਪੀ

SOCIAL STUDIES

(Punjabi, Hindi and English Versions)

Time allowed : Three hours

(Morning Session)

Maximum marks : 90

(Punjabi Version)

ਨੋਟ : (i) ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੋਰਾਂਕੋਡ ਵਾਲੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੋਰਾਂਕੋਡ
06/A ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰੋ ਜੀ !

(ii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਟਾਈਟਲ ਸਹਿਤ 26 ਪੰਨੇ ਹਨ
ਅਤੇ ਠੀਕ ਕਮਵਾਰ ਹਨ ।

(iii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਪੰਨਾ/ਪੰਨੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੁਸ਼ਨ/ਪੁਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ
ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

(iv) ਸਾਰੇ ਪੁਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ।

(v) ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਚਿੱਤਰ ਅਤੇ ਨਕਸੇ ਬਣਾਓ ।

(vi) ਨਕਸੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਟੈਂਸਿਲ ਵਰਤਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ।

(vii) ਨੇਤਰਹੀਣ ਵਿਵਿਆਰਥੀ ਭੂਗੋਲ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਉੱਪ-ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਕਸੇ ਭਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਪੁੱਛੇ ਗਏ
ਕੇਂਦਰ, ਸਥਾਨ ਜਾਂ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਗੇ ।

(viii) I-I ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਹਰ ਇੱਕ ਪੁਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਲਾਇਨ ਜਾਂ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ, 3-3 ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਹਰ ਇੱਕ
ਪੁਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗਭਗ 30-50 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ 5-5 ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਹਰ ਇੱਕ ਪੁਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗਭਗ
100-120 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ ।

(ix) ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਨਾਲ ਨੱਖੀ ਕਰ ਦਿਓ ।

ਭਾਗ-ਓ (ਭੂਗੋਲ)

ਅੰਕ = 25

ਨੋਟ : ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੁਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਇੱਕ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਦਿਓ :

1. (i) ਦੇ ਅਲੋਹ ਖਣਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ ।	1
(ii) ਮਿਟੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖੋ ।	1
(iii) ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੱਸੋਂ ਦੀ ਘਣਤਾ ਕੀ ਹੈ ?	1
(iv) ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਰਬਤੀ ਚੋਟੀ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ?	1
ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ/ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ ਪੁਸ਼ਨ	
(v) ਹੀਰਾ ਕੁਡ ਫੈਮ ..... ਮੀਟਰ ਲੰਬਾ ਅਤੇ ..... ਮੀਟਰ ਉੱਚਾ ਹੈ ।	1

(2)

(vi) ..... ਸੰਚਾਰ ਸਾਧਨ ਨੂੰ 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਮਾਹਿਅਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

(ਉ) ਰੇਡਿਓ

(ਅ) ਟੈਲੀਫੋਨ

(ਇ) ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ

(ਸ) ਕੰਪਿਊਟਰ

1

1x6=6

2. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਤਿੰਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

(i) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਗੇਜ਼ਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਰੇਲ ਪਟੜੀਆਂ ਹਨ ?

3

(ii) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਪੁਸ਼ਿਧ ਖਾਣਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ ।

3

(iii) ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਨੂੰ ਭਰਵਿਖ ਦੀ ਊਰਜਾ ਦਾ ਸੋਮਾ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

3

(iv) ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਰਬ ਸਾਗਰ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਖੁਸ਼ਕ ਕਿਉਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ?

3

(v) ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਦੇਸ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

3

3x3=9

3. ਕੁਦਰਤੀ ਬਨਸਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੇ ਲਈ ਜੀਵਨਦਾਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ?

5

ਜਾਂ

ਭਾਰਤ ਦੀ ਜਲਵਾਯੂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਤੱਤ ਪ੍ਰਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ?

5

1x5=5

4. ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਕਸੇ ਤੇ ਦਰਸਾਓ :

(i) ਹੀਰਾ ਕੁਡ ਫੈਮ

1

(ii) ਇੰਦਰਾ ਨਹਿਰ

1

(iii) ਕਾਲੀ ਮਿਟੀ ਬੇਤਰ

1

(iv) ਵੱਧ ਸਾਖਰਤਾ ਵਾਲਾ ਰਾਜ

1

(v) ਚੇਨੌਈ ।

1

1x5=5

ਭਾਗ-ਅ (ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ)

ਅੰਕ = 20

ਨੋਟ : ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਇੱਕ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਦਿਓ :

5. (i) ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

1

(ii) ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਅਸਫਲਤਾਵਾਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ ?

1

(iii) ਭਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਢਲਾ ਉਦਯੋਗ ਦੱਸੋ ।

1

(iv) ਮੌਸਮੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

1

ਖਾਲੀ ਬਾਵਾਂ/ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

(v) ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ (ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ.) ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ..... ਵਿੱਚ ਹੋਈ ।

1

(vi) ਦੂਜੇ ਦੇਸ ਤੋਂ ਵਸਤਾਂ ਮੰਗਵਾਉਣਾ ..... ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

1

(ਉ) ਨਿਰਯਾਤ

(ਅ) ਆਯਾਤ

(ਇ) ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਪਾਰ

1x6=6

6. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਤਿੰਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ : 3

  - ਆਰਥਿਕ ਨਿਯੋਜਨ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ? 3
  - ਨਿਵੇਸ਼ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਉ। ਨਿਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੱਤ ਕਿਹੜੇ ਹਨ ? 3
  - ਭਾਰਤੀ ਖੇਤੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 3
  - ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਈ ਅਤੇ ਕੁਟੀਰ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 3
  - ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਪਾਰ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 3

$$3 \times 3 = 9$$

7. ਆਜਾਦੀ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਪਾਰ ਦੀ ਮਾਡਰਾ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਆਏ ਪਰਿਵਰਤਨਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 5

四

ਬੱਚਤ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਅੱਸਤ ਬੱਚਤ ਪਰਵਿਰਤੀ ਅਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਬੱਚਤ ਪਰਵਿਰਤੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਉ ।

5

$$1 \times 5 = 5$$

અંક = 25

ब्राग-ए (टिडिहास)

ਨੋਟ : ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਇੱਕ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

8. (i) ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ ਕਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ? 1
(ii) ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਮਿਸਲ ਕਿਹੜੀ ਸੀ ? 1
(iii) ਮੰਜ਼ੀ-ਪ੍ਰਥਾ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? 1
(iv) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਜਨੇਊ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ? 1
(v) ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ 'ਸਪਤ ਸਿੰਧੂ' ਕਿਸ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ? 1
(vi) ਬਾਬਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪਹਿਲਾ ਹਮਲਾ ਕਦੋਂ ਕੀਤਾ ? 1
(ਉ) 1524 (ਅ) 1514
(ਈ) 1519 (ਸ) 1518

$$1 \times 6 = 6$$

9. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਤਿੰਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

  - ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਸਰਗਾਰਮੀਆਂ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ?
  - ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਟਨਾ ਵਿਖੇ ਆਪਣਾ ਬਚਪਨ ਕਿਵੇਂ ਬਿਤਾਇਆ ?
  - ਭੈਰੋਵਾਲ ਦੀ ਸੰਧੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾ ਨਾਲ ਕੀ ਵਰਤਾਓ ਕੀਤਾ ?
  - ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ ।
  - ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਲੜਾਈ ਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ ।

$$3 \times 3 = 9$$

(4)

10. ਜੈਤੇ ਦੇ ਮੌਰਚੇ ਦਾ ਹਾਲ ਲਿਖੋ ।
ਜਾਂ
ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੈਦਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ ।

11. ਪੰਜਾਬ (1947 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਦੇ ਨਕਸੇ ਵਿੱਚ ਭਰੋ : 1

- ਬਟਾਲਾ
- ਪਠਾਨਕੋਟ
- ਮੁਲਤਾਨ
- ਚੇਲੀਆਂਵਾਲਾ
- ਅੰਦ੍ਰਾ ਸਾਹਿਬ

ਭਾਗ-ਸ (ਨਾਗਰਿਕ ਸ਼ਾਸਤਰ)

ਨੋਟ : ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਇੱਕ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਦਿਓ :

13. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਤਿੰਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

- ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਲਿਖੋ ।
- ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿੰਨੇ ਐਂਗਲੋ ਇੰਡੀਅਨ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ?
- ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਆਂਤਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ ।
- ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ ।
- ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ ।

14. ਭਾਰਤ ਤੇ ਚਿੰਨ ਦੇ ਵਿਗਾੜੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ ।
ਜਾਂ
ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ ।

(Hindi Version)

नोट : (i) अपनी उत्तर-पुस्तिका के मुख्य पृष्ठ पर विषय-कोड/पेपर-कोड वाले खाने में विषय-कोड/पेपर-कोड
06/A अवश्य लिखें।

- (ii) उत्तर-पुस्तिका लेते ही इसके पृष्ठ गिनकर देख लें कि इसमें टाइटल सहित 26 पृष्ठ हैं एवं सही क्रम में हैं।
- (iii) उत्तर-पुस्तिका में खाली छोड़े गए पृष्ठ/पृष्ठों के पश्चात् हल किये गये प्रश्न/प्रश्नों का मूल्यांकन नहीं किया जायेगा।
- (iv) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
- (v) आवश्यकता अनुसार चित्र तथा मानचित्र बनाएं।
- (vi) मानचित्र बनाने के लिए स्टैंसिल के प्रयोग की आज्ञा है।
- (vii) नेत्रहीन विद्यार्थी भूगोल और इतिहास के उप-विषयों में मानचित्र भरने के स्थान पर पूछे गये केन्द्र, स्थान या वस्तुओं के नाम और स्थिति स्पष्ट रूप में लिखेंगे।
- (viii) 1-1 अंक वाले प्रत्येक प्रश्न का उत्तर एक लाइन या एक शब्द में, 3-3 अंकों वाले प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 30-50 शब्दों में और 5-5 अंकों वाले प्रत्येक प्रश्न का उत्तर लगभग 100-120 शब्दों में दें।
- (ix) भारत तथा पंजाब का नक्शा अपनी उत्तर-पुस्तिका के साथ नक्ती कर दें।

भाग-क (भूगोल)

अंक = 25

नोट : निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर एक शब्द अथवा एक वाक्य में दें :

1.	(i) दो अलौह खनिजों के नाम लिखें।	1	
	(ii) मिट्टी की परिभाषा लिखिए।	1	
	(iii) पंजाब में जनसंख्या का घनत्व कितना है ?	1	
	(iv) संसार की सबसे ऊँची पर्वतीय चोटी कौन-सी है ?	1	
	रिक्त स्थान/बहु-विकल्पीय प्रश्न		
	(v) हीराकुड डैम ..... मीटर लम्बा तथा ..... मीटर ऊँचा है।	1	
	(vi) ..... संचार साधन को 21वीं सदी का संचार माध्यम कहा जाता है।		
	(क) रेडियो	(ख) टेलीफोन	
	(ग) दूरदर्शन	(घ) कम्प्यूटर	1

1×6=6

2. निम्नलिखित पाँच प्रश्नों में से किन्हीं तीन के उत्तर दें :

(i)	भारत में कितने गेजों वाली रेल पटरियाँ हैं ?	3
(ii)	भारत में सोने की प्रसिद्ध खानों के नाम लिखिए।	3
(iii)	सौर ऊर्जा को भविष्य की ऊर्जा का स्रोत क्यों कहा जाता है ?	3
(iv)	राजस्थान अरब सागर के नज़दीक होते हुए भी शुष्क क्यों रहता है ?	3
(v)	भारत को गाँवों का देश क्यों कहा गया है ?	3

3×3=9

(6)

3. प्राकृतिक वनस्पति किस प्रकार उद्योगों के लिए जीवनदान का कार्य करती है ? 5

अथवा

भारत की जलवायु को कौन-कौन से तत्त्व प्रभावित करते हैं ? 5

 $1 \times 5 = 5$

4. भारत के मानचित्र में भरें :

(i) हीराकुड डैम 1

(ii) इन्दिरा नहर 1

(iii) काली मिट्टी का क्षेत्र 1

(iv) अधिक साक्षरता वाला राज्य 1

(v) चेन्नई । 1

 $1 \times 5 = 5$

भाग-ख (अर्थशास्त्र)

अंक = 20

नोट : निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर एक शब्द अथवा एक वाक्य में दें :

5. (i) हरित क्रान्ति से क्या अभिप्राय है ? 1

(ii) योजनाओं की कोई दो असफलताएं कौन-सी हैं ? 1

(iii) भारत का एक आधारभूत उद्योग बताएं । 1

(iv) मौसमी बेरोज़गारी क्या होती है ? 1

रिक्त स्थान /बहु-विकल्पीय प्रश्न

(v) भारत के केन्द्रीय बैंक (आर बी आई) की स्थापना ..... में हुई । 1

(vi) दूसरे देश से वस्तुएं मंगवाना ..... कहलाता है । 1

(क) निर्यात (ख) आयात (ग) विदेशी व्यापार 1

 $1 \times 6 = 6$

6. निम्नलिखित पाँच प्रश्नों में से किन्हीं तीन के उत्तर दें :

(i) आर्थिक नियोजन का क्या अर्थ है ? 3

(ii) निवेश की परिभाषा दें। निवेश के निर्धारक तत्व कौन से हैं ? 3

(iii) भारतीय कृषि के विकास में सरकार के योगदान का वर्णन करें। 3

(iv) भारत में लघु तथा कुटीर उद्योगों की किन्हीं तीन समस्याओं का वर्णन करें। 3

(v) भारत के विदेशी व्यापार के महत्व का वर्णन करें। 3

 $3 \times 3 = 9$

7. स्वतन्त्रता प्राप्ति के बाद से भारत के विदेशी व्यापार के परिमाण तथा दिशा में आए हुए परिवर्तनों का संक्षिप्त वर्णन करें। 5

अथवा

बचत से क्या अभिप्राय है ? औसत बचत प्रवृत्ति तथा सीमान्त बचत प्रवृत्ति की परिभाषा दीजिए। 5

 $1 \times 5 = 5$

नोट :	निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर एक शब्द अथवा एक वाक्य में दें :		
8.	(i) जाप साहिब किसकी रचना है ?	1	
	(ii) सबसे पहली मिसल कौन सी थी ?	1	
	(iii) मंजी-प्रथा से क्या भाव है ?	1	
	(iv) गुरु नानक देव जी कैसा जनेऊ चाहते थे ?	1	
	(v) पंजाब को 'सप्त सिन्धु' किस काल में कहा जाता था ?	1	
	(vi) बावर ने पंजाब पर पहला आक्रमण कब किया ?		
	(क) 1524 ई. में	(ख) 1514 ई. में	
	(ग) 1519 ई. में	(घ) 1518 ई. में	1
			$1 \times 6 = 6$
9.	निम्नलिखित पाँच प्रश्नों में से किन्हीं तीन के उत्तर दें :		
	(i) श्री सतगुरु राम सिंह जी की कैसी गतिविधियों से अंग्रेजों को डर लगता था ?	3	
	(ii) गुरु गोविन्द सिंह जी ने पटना में अपना बचपन कैसे विताया ?	3	
	(iii) भैरोवाल की सन्धि के पश्चात् अंग्रेजों ने रानी जिंदा से कैसा व्यवहार किया ?	3	
	(iv) गुरु अर्जन देव जी की शहादत पर एक नोट लिखें।	3	
	(v) चमकौर साहिब की लड़ाई पर एक नोट लिखें।	3	
		$3 \times 3 = 9$	
10.	जैतों के मोर्चे का वर्णन करें।	5	
	अथवा		
	पंजाब के मैदानी क्षेत्र का वर्णन कीजिए।	5	
		$1 \times 5 = 5$	
11.	पंजाब (1947 से पहले) के मानचित्र में भरें :		
	(i) बटाला	1	
	(ii) पठानकोट	1	
	(iii) मुल्तान	1	
	(iv) चिल्लियाँवाला	1	
	(v) आनन्दपुर साहिब	1	
		$1 \times 5 = 5$	

नोट : निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर एक शब्द अथवा एक वाक्य में दें :

12.	(i)	निरक्षरता किसे कहते हैं ?	1
	(ii)	भारत की परमाणु नीति क्या है ?	1
	(iii)	राज्यसभा के सदस्यों का चुनाव कैसे होता है ?	1
	(iv)	सरकारी वकील कौन होते हैं ?	1
रिक्त स्थान/बहु-विकल्पीय प्रश्न			
	(v)	संसद के उच्च सदन को ..... कहते हैं ?	1
	(vi)	संयुक्त राष्ट्र का जन्म ..... को हुआ।	1
	(क)	24 अगस्त	(ख) 24 अक्टूबर
	(ग)	24 दिसम्बर	$1 \times 6 = 6$
13.	निम्नलिखित पाँच प्रश्नों में से किन्हीं तीन के उत्तर दें :		
	(i)	भारतीय नागरिकों के अधिकार लिखें।	3
	(ii)	राष्ट्रपति लोकसभा में कब और कितने ऐंग्लो-इण्डियन मनोनीत कर सकता है ?	3
	(iii)	पंचशील के सिद्धान्तों का वर्णन कीजिए।	3
	(iv)	राष्ट्रपति तथा प्रधानमंत्री के सम्बन्धों पर चर्चा कीजिए।	3
	(v)	लोकतन्त्र के मार्ग में आने वाली बाधाओं का वर्णन कीजिए।	3
	$3 \times 3 = 9$		
14.	भारत और चीन के सम्बन्धों के बिंगड़ने के मल कारणों का वर्णन करें।		
	5		

(English Version)

- (iv) All questions are compulsory.
- (v) Draw diagrams and maps, where necessary.
- (vi) Use of stencil is allowed for drawing maps.
- (vii) Blind students will clearly write about situation of the centre, place or name of the objects asked instead of filling the maps in Geography and History.
- (viii) The answer of each question of 1-1 mark should be in one line or one word, of 3-3 marks in about 30-50 words and of 5-5 marks shall be in about 100-120 words.
- (ix) Attach maps of India and Punjab with your answer-book.

Part-A (Geography)

Marks = 25

Note : Answer the following questions in one word or one line :

1. (i) Name two non-ferrous Minerals. 1
 (ii) Define soil. 1
 (iii) What is density of population of Punjab ? 1
 (iv) Which is the highest peak of the world ? 1
 Fill in the blank/multiple choice questions.
 (v) Hirakud dam is ..... meter long and ..... meter high. 1
 (vi) ..... means of communication is called communication medium of 21st century.

(a) Radio	(b) Telephone
(c) Doordarshan	(d) Computer

1

 $1 \times 6 = 6$
2. Answer any **three** questions out of five.
  - (i) How many gauges of rail tracks are there in India ? 3
  - (ii) Name the famous Gold mines in India. 3
  - (iii) Why Solar energy is said to be future energy source ? 3
  - (iv) Inspite of being close to the Arabian Sea, why does Rajasthan remain dry ? 3
  - (v) Why is India known as country of villages ? 3 $3 \times 3 = 9$
3. How does natural vegetation act as a boon for industries ? 5
 or
 Which elements affect the climate of India ? 5
 $1 \times 5 = 5$

(10)

- 4. Show on the map of India :**

- (i) Hirakud dam
  - (ii) Indira canal
  - (iii) Black soil area
  - (iv) A state with high literacy rate
  - (v) Chennai

$$1 \times 5 = 5$$

Part-B (Economics)

Marks = 20

Note : Answer the following questions in one word or one line :

5. (i) What is meant by green revolution ? 1
(ii) What are any two failures of planning ? 1
(iii) Mention one basic Industry of India. 1
(iv) What is seasonal unemployment ? 1

Fill in the blank/multiple choice questions.

6. Answer any three questions out of five.

- (i) What is the meaning of economic planning ? 3

(ii) Define investment. What are the elements of determining the investment ? 3

(iii) Explain the contribution of government in the development of Indian Agriculture. 3

(iv) Describe any three problems of small scale and cottage Industries in India. 3

(v) Explain the importance of India's foreign trade. 3

$$3 \times 3 = 9$$

7. Write a short note on change in volume and direction of India's foreign trade after Independence. 5

OR

What do you mean by savings ? Define average propensity to save and Marginal propensity to save. 5

6

Part-C (History)

Marks = 25

Note : Answer the following questions in one word or one line :

8. (i) Who wrote the Jaap sahib ? 1

(ii) Which was the first Misl ? 1

(iii) What is the meaning of the Manji system ? 1

(iv) What type of sacred thread did Guru Nanak Dev ji want ? 1

(v) In which period Punjab was called ‘Sapta Sindhu’ ? 1

(vi) When was Babur’s first attack on Punjab ? 1

(a) in 1524 A.D. (b) in 1514 A.D.

(c) in 1519 A.D. (d) in 1518 A.D.

$$1 \times 6 = 6$$

9. Answer any three questions out of five : .

(i) Which activities of Sri Satguru Ram Singh ji frightened the Britishers ? 3

(ii) How did Guru Gobind Singh ji spend his childhood in Patna ? 3

(iii) After the treaty of Bhairowal how did the British treat queen Jindan ? 3

(iv) Write a note on the martyrdom of Guru Arjan Dev ji. 3

(v) Write a note on the battle of Chamkaur Sahib. 3

$$3 \times 3 = 9$$

- 10.** Describe Jaito Morcha.

or

- Describe the Plains of Punjab. 5

$$1 \times 5 = 5$$

11. Fill in the map of Punjab (before 1947 A.D.) :

  - (i) Batala 1
  - (ii) Pathankot 1
  - (iii) Multan 1
  - (iv) Chillianwala 1
  - (v) Anandpur Sahib 1

$$1 \times 5 = 5$$

Part-D (Civics)

Marks = 20

Note : Answer the following questions in one word or one line :

12. (i) What is illiteracy ? 1
(ii) What is the Atomic policy of India ? 1
(iii) How the members of Rajya Sabha are elected ? 1
(iv) Who is a Public Prosecutor ? 1

Fill in the blank / multiple choice questions.

- 13.** Answer any three questions out of five.

- (i) Mention rights of an Indian citizen. 3

(ii) When and how many Anglo-Indian's can be nominated by the President in the Lok Sabha ? 3

(iii) Explain the Principles of Panchsheel. 3

(iv) Discuss the relationships of President and Prime Minister. 3

(v) Explain hurdles in the way of democracy. 3

$$3 \times 3 = 9$$

- 14.** Explain the main (basic) reasons which created tension between India and China.

or

Describe the powers of state Legislature.

5

$$1 \times 5 = 5$$

(Please tear here) —

X

X

INDIA

भारत

INDIA

X-2038

Code No. 06/A

— (Please tear here) —

PUNJAB

ਪੰਜਾਬ

ਪੰਜਾਬ

X-2038

Code No. 06/A